

С.М. Бервено¹, О.В. Бервено², В.Ю. Злобін²¹Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, Україна²Харківський національний університет міського господарства імені О.М. Бекетова, Україна

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА НЕРІВНІСТЬ В УКРАЇНІ У ВИМІРІ ПОКАЗНИКІВ ГЛОБАЛЬНИХ ІНДЕКСІВ

У статті обґрунтовано актуальність та доцільність використання глобальних індексів як ефективного інструментарію аналізу сучасного стану, форм та тенденцій соціально-економічної нерівності. Відповідно до показників Глобального індексу соціального прогресу, Індексу людського розвитку, Індексу глобального гендерного розриву та інших глобальних індексів розкрито основні фактори поглиблення у сучасний період соціально-економічної нерівності в Україні та обґрунтовано заходи її скорочення.

Ключові слова: нерівність, соціально-економічна нерівність, глобальні індекси, фактори та критерії соціально-економічної нерівності.

Постановка проблеми

Сучасний період соціально-економічного розвитку в Україні та світі характеризується загостренням проблем нерівності у різних її формах у глобальному, регіональному й національному ракурсах. Як підкреслив президент Всесвітнього економічного форуму в Давосі Клаус Шарб, виклики, пов'язані з четвертою промисловою революцією, збігаються зі швидкою появою екологічних обмежень, все більш багатополярного міжнародного порядку та зростанням нерівності. Ці інтегровані характеристики відкривають нову еру глобалізації. Те, чи покращить це стан людей, залежатиме від того, чи зможе корпоративне, місцеве, національне та міжнародне управління вчасно адаптуватися [1]. У теперішній час в Україні в умовах повномасштабної війни проблеми, пов'язані з поглибленням соціально-економічної нерівності, суттєво загострюються.

Визначення критеріїв та факторів соціально-економічної нерівності на основі аналізу показників глобальних індексів та їх динаміки є важливим напрямом обґрунтування її стану, тенденцій та заходів скорочення в умовах сучасних загроз та викликів суспільному розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Нерівність між людьми, її прояви, причини, тенденції є предметом теоретичних та прикладних досліджень науковців з різних галузей знань – філософії, соціології, економіки, права та ін. [2]. Щодо форм нерівності у суспільстві, то у теперішній час досліджуються різні аспекти соціальної [3, 4], економічної [5], гендерної [6, 7] нерівності та ін. Різні аспекти соціально-економічної нерівності

аналізуються у працях українських вчених, серед яких: В. Адамик [8], О. Бервено [9], Н. Коваль [10], В. Опалько [11] та ін. Але її сутність та характеристики не отримали ще системного розкриття, що актуалізує дослідження у цій сфері суспільних відносин.

Мета статті

Метою статті є розкриття факторів соціально-економічно-економічної нерівності в Україні, напрямів її скорочення на основі аналізу динаміки показників глобальних індексів, що характеризують певні аспекти соціального розвитку у сучасний період.

Виклад основного матеріалу

Взаємопов'язаними складовими соціально-економічної нерівності є:

– економічна нерівність, формами прояву якої є нерівність доходів, багатства (накоплечених благ, статків), споживання. У її основі – нерівність доступу людей, окремих груп населення країни, її регіонів, країн до економічних благ, що задовольняють їх виробничі та споживчі потреби. Економічна нерівність має об'єктивні причини, пов'язані, насамперед, з обмеженістю ресурсів для задоволення потреб людини та досягнення цілей національного та світового господарства. Обмеженість ресурсів обумовлює необхідність їх розподілу між економічними суб'єктами відповідно до певних критеріїв, формальних і неформальних соціальних норм, що є фактором економічної нерівності, зокрема нерівності доходів від праці та власності, нерівності споживання, що разом з нерівністю багатства є похідною формою нерівності доходів;

– соціальна нерівність – певні розриви у

соціальному статусі людей, соціальних груп. Класична тріада соціальної нерівності – це нерівний доступ до багатства, влади та слави – трьох фундаментальних благ, яких прагне людина [12]. Нерівність положення людини, групи у соціальній ієрархії визначається багатьма чинниками, серед яких: відмінності особистісних характеристик людини, її здібностей і здатностей щодо соціально активної поведінки – це об'єктивні (природні) фактори соціальної нерівності; економічна нерівність, інституційні фактори та обмеження тощо. Основними проявами соціальної нерівності є нерівні можливості і права людей та соціальних груп щодо доступу до сфери зайнятості, соціальних послуг, освіти, охорони здоров'я, соціального забезпечення та захисту та ін. Слід підкреслити, що дослідники соціальної нерівності включають до її критеріїв економічні виміри – багатство і доходи [3], підтверджуючи тим самим взаємозв'язок економічної та соціальної нерівностей.

Економічна та соціальна складові соціально-економічної нерівності взаємопов'язані, доповнюють та визначають одна одну: по-перше, економічна нерівність є фактором соціальної нерівності, оскільки соціальний статус людини безпосередньо залежить від її економічного статусу, економічної активності та її результатів у формі доходів, статків, рівня споживання. Отже нерівність економічна обумовлює нерівність соціальну. По-друге, соціальні фактори впливають на рівень економічної нерівності, оскільки соціальні норми (правила), соціальні відносини можуть як сприяти, так і обмежувати економічну активність людини. У цьому контексті соціальна нерівність є і чинником, і проявом економічної нерівності.

Соціально-економічну нерівність характеризують розриви в економічному та соціальному положенні людей, проявом яких є нерівність щодо їх доступу до економічних і соціальних благ, нерівність у сфері зайнятості, у доходах, багатстві, споживанні, соціальному статусі, нерівність можливостей і прав. Рівнями соціально-економічної нерівності є нерівність людей, соціальних груп, регіональна і національна нерівності та нерівність країн у системі світового господарства.

Важливі аспекти стану та динаміки соціально-економічної нерівності в Україні характеризують її місця у глобальних рейтингах, зокрема за Глобальним індексом соціального прогресу, Індексом людського розвитку.

Глобальний індекс соціального прогресу (Social Progress Index), що був розроблений під технічним керівництвом професора Майкла Портера з Гарвардської школи бізнесу та Скотта Стерна з Массачусетського технологічного інституту, щорічно розраховується та публікується

некомерційною організацією Social Progress Imperative за підтримки міжнародної аудиторсько-консалтингової компанії «Делойт». Social Progress Index узагальнює велику кількість показників соціально-економічного розвитку країн за трьома його вимірами – основні потреби людини, основи добробуту та можливості. Відповідно до динаміки показників Глобального індексу соціального прогресу соціально-економічний розвиток країн характеризується змінами (покращенням /погіршенням) протягом певного періоду часу положення людей, зростанням чи зменшенням їх можливостей досягати бажаного рівня добробуту, задоволення потреб, накопичення та реалізації здатностей до активної діяльності у різних сферах суспільного відтворення, у якості життя. Це дає підстави для визначення показників соціально-економічного розвитку та їх динаміки критеріями рівня соціально-економічної нерівності, а їх позитивної динаміки – фактором її скорочення:

по-перше, показники Глобального індексу соціального прогресу, що оцінюють задоволення базових людських потреб, є критеріями соціально-економічної нерівності щодо харчування, медичного обслуговування, водопостачання та санітарії, особистої безпеки та житла;

по-друге, показники добробуту є інструментами оцінювання таких складових соціально-економічної нерівності, як доступ до базових знань, інформації та зв'язку, здоров'я та благополуччя, якісного навколишнього середовища;

по-третє, забезпечення високого рівня можливостей людей щодо їх особистих прав, свобод та вибору, інклюзивності та доступу до правосуддя – це умова скорочення соціально-економічної нерівності.

Отже, значення та динаміка показників Глобального індексу соціального прогресу у певний період часу та їх динаміка є критеріями оцінювання соціально-економічної нерівності в країнах та її тенденцій. Дані про динаміку Глобального індексу соціального прогресу в Україні та світі відображено на рисунку 1.

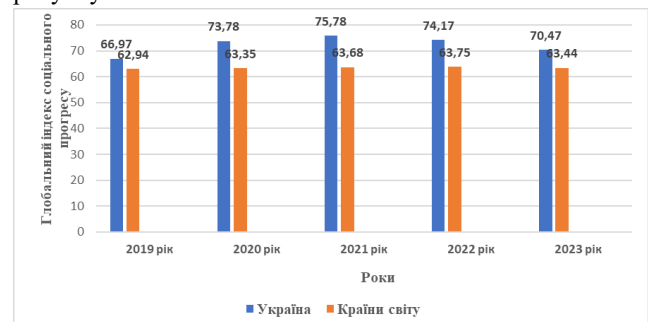

Рис. 1. Динаміка Глобального індексу соціального прогресу України та країн світу (середнє значення) у 2019-2023 рр. [13-17].

Аналіз даних, висвітлених на рисунку 1, дає підстави визначити, що у період 2019-2023 рр.:

1) в Україні Глобальний індекс соціального прогресу був вищим його середнього значення для країн світу у цілому. Україна за цим індексом належить до третьої групи країн, які характеризуються рівнем соціального прогресу вище середнього. Перша та друга групи – це країни з дуже високим та високим соціальним прогресом. Четверта, п'ята та шоста групи – це країни з рівнем соціального прогресу відповідно середнім, нижче середнього та низьким;

2) у період, що аналізується, соціальному прогресу в Україні та світі були притаманні дві протилежні тенденції: зростання (2019-2021 рр.) та спаду (2022-2023 рр.).

Про зростання та спад соціального розвитку в Україні у період 2019-2023 рр. свідчать також зміни її позиції у світовому рейтингу за Глобальним індексом соціального прогресу (рис. 2): у цей період спостерігалось покращення позиції України з 80 місця до 48 місця (2019-2021 рр.) та погіршення її позиції у 2022 та 2023 роках з 48 місця у 2021 році до 59 місця у 2023 році. При цьому, у період коронакризи, яка, у цілому, була фактором гальмування соціального прогресу, Україна покращила свої позиції у рейтингу, піднявшись з 80 місця у 2019 році до 63 місця у 2020

році. У 2022 і 2023 роках Україна, не зважаючи на втрату її позиції у рейтингу, що, насамперед, було обумовлено збройною агресією РФ, залишалася у третій групі країн.

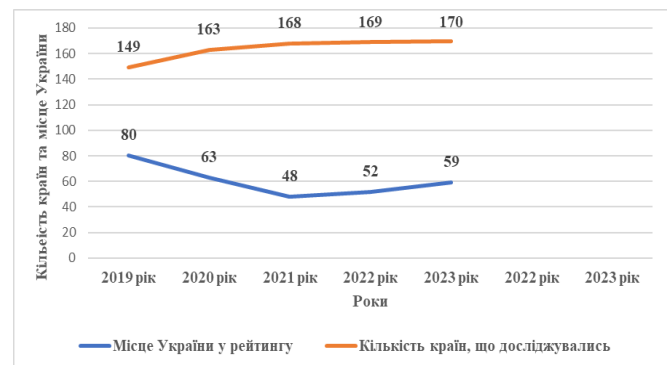

Рис. 2. Україна в рейтингах країн за Глобальним індексом соціального прогресу (2019-2023 рр.) [13-17].

Україні притаманні значні розбіжності у значеннях показників підіндексів Глобального індексу соціального прогресу та позицій у рейтингу за цими показниками (таблиця 1).

Таблиця 1

Показники підіндексів Глобального індексу соціального прогресу як критерії рівня соціально-економічної нерівності в Україні

Підіндекси Глобального індексу соціального прогресу 2023 р.								
Базові людські потреби: підіндекс 82,00, місце 82			Добробут: підіндекс 69,81, місце 61			Людські можливості: підіндекс 59,61, місце 58		
Групи показників	Значення	Місце	Групи показників	Значення	Місце	Групи показників	Значення	Місце
Харчування і базова медична допомога	87,48	74	Базова освіта	89,24	54	Особисті права	61,52	100
Водопостачання і водовідведення, у т. ч.:	81,28	100	Інформація і комунікації	74,34	57	Свобода і вибір, у т.ч.	67,96	62
показник «Доступність якісної води»	41,36	127				показник «Сприйняття корупції»	33	106
Житло, у т. ч.:	89,68	46	Здоров'я	53,24	91	Інклюзивне суспільство	54,60	79
показник «Доступність житла»	49,41	57						
Безпека, у т. ч.	69,55	87	Екологія, у т. ч.	60,42	66	Вища освіта, у т. ч.	54,36	44
показник «Особиста безпека»	53,41	89	показник «Переробка»	4,52	163	показник «Академічна свобода»	39,60	123
показник «Міжособистісне насильство»	68,34	132						

На нашу думку, порівняння значень показників, що наведені у таблиці 1, з середнім значенням Глобального індексу соціального прогресу 2023 року для країн світу – 63,44 та визначення місць України у рейтингу за окремими показниками дозволить виявити основні фактори, які обмежують можливості скорочення соціально-економічної нерівності, що обумовлює необхідність здійснення державних та громадських програм та заходів з подолання їх негативного впливу. Це такі фактори:

- 1) підіндекс «Базові людські потреби»:
 - група показників «Водопостачання і водовідведення», показник «доступність якісної води» – 41,36 (127 місце з 170 країн);
 - група показників «Житло», показник «доступність житла» – 49,41 (57 місце);
 - група показників «Безпека», показник «Особиста безпека» – 53,41 (89 місце). Окремо слід вказати на показник «Міжособистісне насильство», значення якого вище середнього – 68,34, але місце України у рейтингу – 132 з 170 країн;
- 2) підіндекс «Добробут», група показників «Екологія», показник «Перероблення» – 4,52 (163 місце серед 170 країн).;
- 3) підіндекс «Людські можливості»:
 - група показників «Свобода і вибір», показник «Сприйняття корупції» – 33,0 (106 місце). Додамо, що за Індексом сприйняття корупції – 2023 Україна займає 104 позицію поміж 180 країн, його значення – 36 балів [18];
 - група показників «Вища освіта», показник «Академічна свобода» – 39,60 (123 місце). Додамо, що за Індексом академічної свободи 2023 р. (Academic Freedom Index), який публікує Інститут політичних наук при Університеті Ерлангена-Нюрнберга, Німеччина, Україна належить до групи країн з низьким рівнем академічної свободи, який в останні роки зніжується [19].

Суттєві аспекти стану та динаміки соціально-економічної нерівності характеризує Індекс людського розвитку (Human Development Index - HDI), що публікується в рамках програми розвитку ООН. HDI є інтегрованим показником досягнень країн у таких вимірах, як довголіття, освіченість, рівень життя. У звіті ПРООН «Breaking the gridlock. Reimagining cooperation in a polarized world» зазначається, що нерівномірний прогрес у розвитку в усьому світі занедбує найбільш вразливі верстви населення, посилюючи нерівність і розпалюючи політичну поляризацію в глобальному масштабі [20].

За HDI Україна належить до країн з високим рівнем людського розвитку. Динаміку HDI в Україні

відображено на рисунках 3, 4.

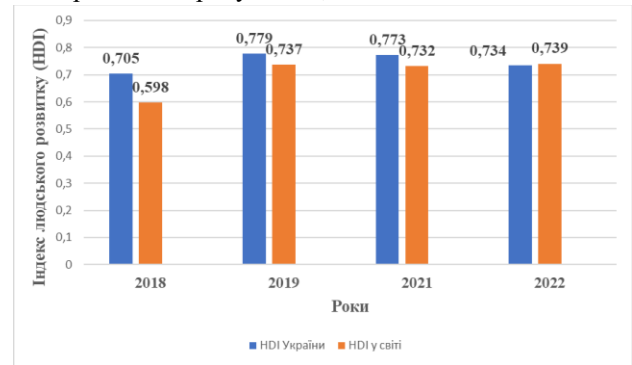

Рис. 3. Динаміка Індексу людського розвитку в Україні та у світі [20-24].

За Індексом людського розвитку у період 2018-2022 рр. позиція України у рейтингу країн світу, не зважаючи на її покращення у 2019 та 2020 роках, погіршилася: Україна перемістилася з 88 місця у 2018 році на 100 місце у 2022 році. Важливо урахувати, що скоригований відповідно до Індексу гендерної нерівності Індекс людського розвитку України дорівнював у 2022 році 0,676, тобто «втрата» у розвитку через нерівність становила 7,9%, Індеси гендерного розвитку та гендерної нерівності в Україні дорівнювали відповідно 1,021 (жінки – 0,741, чоловіки – 0,726) та 0,188 [20]. Додамо, що у Звіті Всесвітнього економічного форуму Україна за Індексом глобального гендерного розриву (The Global Gender Gap Index) 2023, що відображає відмінності можливостей жінок і чоловіків у важливих сферах суспільного життя, займала 66 місце серед 146 країн світу зі значенням індексу 0,714. При цьому, позиція України у рейтингу за Індексами 2018 та 2023 рр. майже не змінилася, оскільки у 2018 році Україна займала 65 місце у рейтингу 149 країн [25, 26].

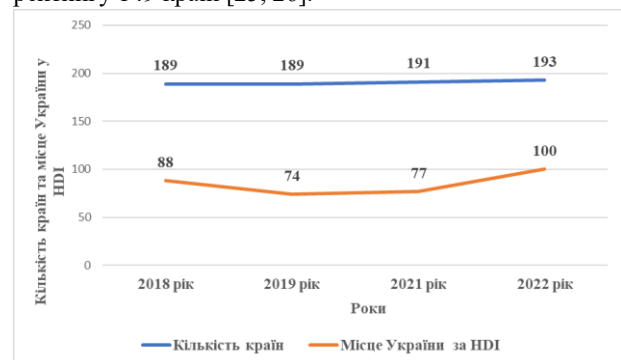

Рис. 4. Місце України у рейтингах країн за Індексом людського розвитку [20-24].

У період, що аналізується, негативні зміни були притаманні компонентам Індексу людського розвитку (таблиця 2).

Таблиця 2

Динаміка основних показників Індексу людського розвитку України

Роки	Очікувана тривалість життя при народженні (років)	Очікувана тривалість шкільного навчання (років)	Середня тривалість навчання у школі (років)	ВВП на душу населення (дол.)
2018	72	15,1	11,3	7994
2019	72,1	15,1	11,4	13216
2021	71,6	15,0	11,1	13256
2022	68,6	13,3	11,1	11416

Як видно з даних таблиці 2, людському розвитку в Україні у період 2018-2022 рр. були притаманні негативні зміни щодо очікуваної тривалості життя при народженні з 72 років у 2019 році до 68,8 років у 2022 році. Показник рівня життя – ВВП на душу населення у 2022 році зменшився порівняно з 2019 та 2021 роками відповідно на 13,6% і 13,9%. Ці дані свідчать про певні втрати Україною щодо людського капіталу та його накопичення, що є фактором та показником зростання у теперішній час соціально-економічної нерівності яка, своєю чергою, негативно впливає на людський розвиток. Як підкреслено у Звіті ПРООН з людського розвитку 2023-2024 рр. «Вихід із глухого кута: Переосмислення співпраці в умовах поляризованого світу», зі збільшенням нерівності в країні зростають і втрати в людському розвитку [20].

Висновки

Соціально-економічна нерівність є інтегративною єдністю економічної та соціальної нерівностей, що обумовлює необхідність поєднання у процесі аналізу її економічний та соціальний виміри, що дозволить обґрунтувати її стан, прояви та тенденції у певний період часу. Ефективним інструментарієм досліджень слід визнати глобальні індекси, зокрема Глобальний індекс соціального прогресу та Індекс людського розвитку, показники яких охоплюють комплекс економічних та соціальних характеристик суспільного розвитку.

Результати аналізу динаміки показників України у рейтингах за Глобальним індексом соціального прогресу та Індексом людського розвитку, а також Індексів гендерно рівності, гендерного розвитку, гендерного розриву, академічної свободи, сприйняття корупції є основою для таких висновків:

1) у теперішній час соціально-економічна нерівність в Україні поглиблюється, про що свідчить спадна динаміка зазначених глобальних індексів. У 2021-2023 рр. Індекс соціального прогресу України знизився з 75,78 до 70,47, у рейтингу країн за цим індексом Україна втратила 11 місць, перемістившись з 48 місця до 59 місця. Протягом 2019-2022 рр. індекс

людського розвитку України з 0,779 до 0,734, у рейтингу країн позиція України змінилася з 74 місця до 100 місця. У 2022 році HDI України був ж нижчим ніж світовий індекс: відповідно 0,734 та 0,739;

2) відповідно до показників глобальних індексів, виявлено основні економічні та соціальні фактори, що сприяють поглибленню соціально-економічної нерівності в Україні, серед яких: низький рівень доступу до якісного задоволення певних видів базових потреб (доступність якісної води, житла, особиста безпека, міжособистісна безпека), екологічні загрози, корупція, гендерна нерівність та ін.;

3) заходами скорочення соціально-економічної нерівності в Україні є:

– підвищення рівня задоволення базових потреб населення, зокрема покращення водопостачання, житлових умов, забезпечення необхідного рівня особистої безпеки;

– подолання значних бар'єрів доступу населення до екологічно чистих продуктів внаслідок низького рівня впровадження в економіку моделі циркулярного виробництва, що істотно поглиблює соціально-економічну нерівність різних соціальних груп у споживанні, задоволенні потреб та у якості життя у цілому;

– запобігання та подолання корупції. Підкреслимо, що запобігання та подолання корупції є одним із ключових завдань української держави. Затверджена Кабінетом Міністрів України Державна антикорупційна програма на 2023 - 2025 рр. передбачає понад 1000 заходів для зменшення рівня корупції та забезпечення доброчесності у 15 сферах суспільного життя [27];

– забезпечення академічної свободи, обмеження якої негативно впливає на можливості населення щодо отримання якісної освіти, поглиблює соціально-економічну нерівність, оскільки накопичення та реалізація якісного людського капіталу є важливою умовою її скорочення;

– скорочення гендерної нерівності шляхом забезпечення необхідного рівня гендерної інклюзії.

Література

- Schwab K. Globalization 4.0 – what does it mean? (November 5, 2018). URL: <https://www.weforum.org/agenda/2018/11/globalization-4-what-does-it-mean-how-it-will-benefit-everyone> (дата звернення: 03.11.2024).
- Чубка О., Скоропад І., Путицький А. Концептуалізація підходів до тлумачення дефініції «нерівність», її видів, проявів та причин виникнення. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2022. № 5(46). С. 463–476.
- Клевчик Л. Л. Соціальна нерівність як основна диспропорція в суспільстві. *Економіка та держава*. 2019. № 4. С. 48–51.
- Колот А. М., Герасименко О. О. Глобальна соціальна нерівність доходів: природа, тенденції, наслідки. *Соціально-трудові відносини: теорія і практика: зб. наук. пр.* 2017. № 2. С. 8–47.
- Маркіна І. А., Калініченко О. В., Лесюк В. С. Економічна нерівність: світовий досвід та особливості в Україні. *Український журнал прикладної економіки*. 2019. Том 4. № 3. С. 172–180.
- Желюк Т. Л., Костін У. М. Гендерна збалансованість: євроінтеграційні виклики та національні можливості. *Інноваційна економіка*. 2022. № 2-3. URL: <http://www.inneco.org/index.php/innecoua/article/view/958> (дата звернення: 03.11.2024).
- Устенко О. Стратегія впровадження гендерної рівності у сфері освіти до 2030 року: перспективи втілення. (28 березня 2023р.). URL: <https://jurfem.com.ua/strategiya-hendernoyi-rivnosti-v-osviti-2030> (дата звернення: 03.11.2024).
- Адамик В. Соціально-економічна нерівність у національному та глобальному вимірі: сучасний погляд на проблему. *Вісник Тернопільського національного економічного університету*. 2019. Вип. 1. С. 102–116.
- Бервено О. В., Броницький О. М. Стратегічні напрями подолання нерівності людського розвитку: міжнародний та регіональний аналіз. *Інфраструктура ринку*. 2020. № 42. URL: http://market-infr.od.ua/journals/2020/42_2020_ukr/4.pdf (дата звернення: 03.11.2024).
- Коваль Н. В. Соціально-економічна нерівність в Україні та світі: проблеми оцінювання та шляхи їх вирішення. *Економіка та держава*. 2016. № 2. С. 46–50.
- Опалько В. В. Діагностика соціально-економічної нерівності у глобальному вимірі. *Економіка і суспільство*. 2018. Випуск 17. С. 37–45.
- Соціальні нерівності: сприйняття українським суспільством (заключний звіт). *Соціологічна асоціація України*. Харків, 2018. URL: https://sau.in.ua/app/uploads/2019/07/ZVIT_SOCIALNI-RIVNOSTI_2018.pdf (дата звернення: 03.11.2024).
- Social Progress Index by Country 2024. World population review. URL: <https://worldpopulationreview.com/country-rankings/social-progress-index-by-country> (дата звернення: 03.11.2024).
- Україна посіла 80 місце за рівнем соціального розвитку. (8 жовтня 2019 року). Deloitte URL: <https://www2.deloitte.com/ua/uk/pages/press-room/press-release/2019/ukraine-spi-2018.html> (дата звернення: 03.11.2024).
- 2020 Social Progress Index Executive Summary. URL: https://www.researchgate.net/publication/358580828_2020_Social_Progress_Index_Executive_Summary (дата звернення: 03.11.2024).
- Лазебна М. Україна в рік пандемії піднялась на 17 позицій в глобальному рейтингу за індексом соціального прогресу (05 березня 2021 року). URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/marina-lazebna-ukrayina-v-rik-pandemiyi-pidnyalas-na-17-pozicij-v-globalnomu-rejtingu-za-indeksom-socialnogo-progresu> (дата звернення: 03.11.2024).
- Україна за два роки піднялась на 32 позиції в глобальному рейтингу за індексом соціального прогресу, – Мінсоцполітики. (02 лютого 2022 року). URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/ukrayina-za-dva-roki-pidnyalas-na-32-poziciji-v-globalnomu-rejtingu-za-indeksom-socialnogo-progresu-minsocpolitiki> (дата звернення: 03.11.2024).
- CPI 2023 - Corruption Perceptions Index. Ukraine. URL: <https://www.transparency.org/en/cpi/2023/index/ukr> (дата звернення: 03.11.2024).
- Academic Freedom Index (AFI). 2023. URL: <https://academic-freedom-index.net> (дата звернення: 03.11.2024).
- Human development report 2023/2024. Breaking the gridlock. Reimagining cooperation in a polarized world. UNDP. URL: <https://hdr.undp.org/system/files/documents/global-report-document/hdr2023-24reporten.pdf> (дата звернення: 03.11.2024).
- Human development report 2021/2022. Uncertain times, unsettled lives. Shaping our future in a transforming world. UNDP. URL: https://hdr.undp.org/system/files/documents/global-report-document/hdr2021-22reportenglish_0.pdf (дата звернення: 03.11.2024).
- Human development report 2020. The next frontier. Human development and the Anthropocene. UNDP. URL: <https://hdr.undp.org/system/files/documents/hdr2020.pdf> (дата звернення: 03.11.2024).
- Human Development Report 2019. Beyond income, beyond averages, beyond today: Inequalities in human development in the 21st century. UNDP. URL: <https://hdr.undp.org/system/files/documents/hdr2019.pdf> (дата звернення: 03.11.2024).
- Ukraine still a country with high Human Development Index, new UNDP report says (March 13, 2024). URL: <https://www.undp.org/ukraine/press-releases/ukraine-still-country-high-human-development-index-new-undp-report-says#:~:text=The%20HDI%20is%20a%20summary.%2C%20a%20change%20of%200.4%25> (дата звернення: 03.11.2024).
- Global Gender Gap Report 2018. URL: https://www3.weforum.org/docs/WEF_GGGR_2018.pdf (дата звернення: 03.11.2024).
- Global Gender Gap Report 2023. URL: https://www3.weforum.org/docs/WEF_GGGR_2023.pdf (дата звернення: 03.11.2024).
- Про затвердження Державної антикорупційної програми на 2023–2025 роки. Постанова Кабінету Міністрів України від 4 березня 2023 р. № 220. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/220-2023-%D0%BF#Text> (дата звернення: 03.11.2024).

References

- Schwab K. (2018). Globalization 4.0 – what does it mean? Retrieved from URL: <https://www.weforum.org/agenda/2018/11/globalization-4-what-does-it-mean-how-it-will-benefit-everyone>
- Chubka O., Skoropad I., Putytskyi A. (2022). Kontseptualizatsiia pidkhodiv do tлумachennia definitsii «nerivnist», yii vydiv, proiaviv ta prychyn vynykennia. [Conceptualization of approaches to interpreting the definition

of "inequality", its types, manifestations and causes of occurrence]. Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice. 5(46). 463–476. [In Ukrainian]

3. Klevchik L. L. (2019). Sotsialna nerivnist yak osnovna dysproportsiia v suspilstvi. [Social inequality as the main disproportion in society]. Ekonomika ta derzhava. 4. 48–51. [In Ukrainian]

4. Kolot A. M., Herasymenko O. O. (2017). Hlobalna sotsialna nerivnist dokhodiv: pryroda, tendentsii, naslidky. [Pan-European study of Ukrainians in Europe]. Sotsialno-trudovi vidnosyny: teoriia i praktyka: zb. nauk. pr. 2. 8–47. [In Ukrainian]

5. Markina I. A., Kalinichenko O. V., Lesiuk V. S. (2019). Ekonomichna nerivnist: svitovyi dosvid ta osoblyvosti v Ukraini. [Economic inequality: world experience and peculiarities in Ukraine]. Ukrainskyi zhurnal prykladnoi ekonomiky. 4. 3. 172–180. [In Ukrainian]

6. Zheliuk T. L., Kostin U. M. (2022). Henderna zbalansovanist: yevrointehratsiini vyklyky ta natsionalni mozhlyvosti. [Gender balance: European integration challenges and national opportunities]. Innovatsiina ekonomika. 2-3. Retrieved from <http://www.inneco.org/index.php/innecoua/article/view/958> [In Ukrainian]

7. Ustenko O. (2023). Stratehiia vprovadzhennia hendernoi rivnosti u sferi osvity do 2030 roku: perspektyvy vtilennia. [Strategy for the implementation of gender equality in education by 2030: prospects for implementation]. Retrieved from <https://jurfem.com.ua/stratehiya-hendernoyi-rivnosti-v-osviti-2030> [In Ukrainian]

8. Adamyk V. (2019). Sotsialno-ekonomichna nerivnist u natsionalnomu ta hlobalnomu vymiri: suchasnyi pohliad na problemu. [Socio-economic inequality in the national and global dimensions: a modern view of the problem]. Visnyk Ternopilskoho natsionalnoho ekonomichnoho universytetu. 1. 102–116. [In Ukrainian]

9. Berveno O. V., Bronytskyi O. M. (2020). Stratehichni napriamy podolannia nerivnosti liudskoho rozvytku: mizhnarodnyi ta rehionalnyi Analiz. [Strategic directions for overcoming human development inequality: international and regional analysis]. Infrastruktura rynku. 42. Retrieved from http://market-infr.od.ua/journals/2020/42_2020_ukr/4.pdf [In Ukrainian]

10. Koval N. V. (2016). Sotsialno-ekonomichna nerivnist v Ukraini ta sviti: problemy otsiniuvannia ta shliakhy yikh vyrishennia. [Socio-economic inequality in Ukraine and the world: problems of assessment and ways of solving them]. Ekonomika ta derzhava. 2. 46–50. [In Ukrainian]

11. Opalko V. V. (2018). Diahnostyka sotsialno-ekonomichnoi nerivnosti u hlobalnomu vymiri. [Diagnostics of socio-economic inequality in the global dimension]. Ekonomika i suspilstvo. 17. 37–45. [In Ukrainian]

12. Sotsialni nerivnosti: spryniattia ukrainskym suspilstvom (zakliuchnyi zvit). Sotsiolohichna asotsiatsiia Ukrainy. (2018). [Social inequalities: perception by Ukrainian society (final report)] Retrieved from https://sau.in.ua/app/uploads/2019/07/ZVIT_SOCZIALNI-RIVNOSTI_2018_.pdf [In Ukrainian]

13. Social Progress Index by Country 2024. World population review. Retrieved from <https://worldpopulationreview.com/country-rankings/social-progress-index-by-country> https://visitukraine.today/uk/blog/3070/naikrashhi-kraini-jevropi-dlya-pracevlastuvannya-ukrainciv#google_vignette [In Ukrainian]

14. Ukraina posila 80 mistse za rivnem sotsialnoho rozvytku. (2019). [Ukraine ranked 80th in terms of social development]. Retrieved from [https://www2.deloitte.com/ua/uk/pages/press-](https://www2.deloitte.com/ua/uk/pages/press-room/press-release/2019/ukraine-spi-2018.html)

[room/press-release/2019/ukraine-spi-2018.html](https://www2.deloitte.com/ua/uk/pages/press-room/press-release/2019/ukraine-spi-2018.html) [In Ukrainian]

15. 2020 Social Progress Index Executive Summary. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/358580828_2020_Social_Progress_Index_Executive_Summary

16. Lazebna M. (2021). Ukraina v rik pandemii pidnialas na 17 pozytsii v hlobalnomu reitynhu za indeksom sotsialnoho prohresu. [Ukraine rose 17 positions in the global ranking according to the social progress index in the year of the pandemic]. Retrieved from <https://www.kmu.gov.ua/news/marina-lazebna-ukrayina-v-rik-pandemiyi-pidnyalas-na-17-pozicij-v-globalnomu-rejtingu-za-indeksom-socialnogo-progresu> [In Ukrainian]

17. Ukraina za dva roky pidnialas na 32 pozytsii v hlobalnomu reitynhu za indeksom sotsialnoho prohresu. (2022). [Ukraine has risen 32 positions in the global ranking according to the Social Progress Index in two years] Retrieved from <https://www.kmu.gov.ua/news/ukrayina-za-dva-roki-pidnyalas-na-32-poziciji-v-globalnomu-rejtingu-za-indeksom-socialnogo-progresu-minsocpolitiki> [In Ukrainian]

18. CPI 2023 - Corruption Perceptions Index. Ukraine. 19. Retrieved from <https://www.transparency.org/en/cpi/2023/index/ukr>.

19. Academic Freedom Index (AFI). (2023). Retrieved from <https://academic-freedom-index.net>

20. Human development report 2023/2024. Breaking the gridlock. Reimagining cooperation in a polarized world. UNDP. Retrieved from <https://hdr.undp.org/system/files/documents/global-report-document/hdr2023-24reporten.pdf>

21. Human development report 2021/2022. Uncertain times, unsettled lives. Shaping our future in a transforming world. UNDP. Retrieved from https://hdr.undp.org/system/files/documents/global-report-document/hdr2021-22reportenglish_0.pdf

22. Human development report 2020. The next frontier. Human development and the Anthropocene. UNDP. Retrieved from <https://hdr.undp.org/system/files/documents/hdr2020.pdf>

23. Human Development Report 2019. Beyond income, beyond averages, beyond today: Inequalities in human development in the 21st century. UNDP. Retrieved from <https://hdr.undp.org/system/files/documents/hdr2019.pdf>

24. Ukraine still a country with high Human Development Index, new UNDP report says (2024). Retrieved from <https://www.undp.org/ukraine/press-releases/ukraine-still-country-high-human-development-index-new-undp-report-says#:~:text=The%20HDI%20is%20a%20summary,%2C%20a%20change%20of%200.4%25>

25. Global Gender Gap Report 2018. Retrieved from https://www3.weforum.org/docs/WEF_GGGR_2018.pdf

26. Global Gender Gap Report 2023. Retrieved from https://www3.weforum.org/docs/WEF_GGGR_2023.pdf

27. Pro zatverdzhennia Derzhavnoi antykoruptsiinoi prohramy na 2023-2025 roky. [On approval of the State Anti-Corruption Program for 2023-2025]. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 4 bereznia 2023 r. № 220. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/220-2023-%D0%BF#Text> [In Ukrainian]

Рецензент: д-р екон. наук, проф., зав. кафедри підприємництва та бізнес-адміністрування О.В. Димченко, Харківський національний університет міського господарства імені О.М. Бекетова

Автор: БЕРВЕНО Софія Миколаївна
аспірант кафедри економічної теорії та економічних методів управління

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
E-mail – sonyaberveno@gmail.com
ID ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-3680-9023>

Автор: БЕРВЕНО Оксана Володимирівна
доктор економічних наук, доцент, професор кафедри
економічної теорії та міжнародної економіки
Харківський національний університет міського

господарства імені О.М. Бекетова
E-mail – bervenooksana@gmail.com
ID ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-7187-4106>

Автор: ЗЛОБІН Віталій Юрійович
аспірант кафедри економічної теорії та
міжнародної економіки
Харківський національний університет міського
господарства імені О.М. Бекетова
E-mail – Vitalii.Zlobin@kname.edu.ua

SOCIO-ECONOMIC INEQUALITY IN UKRAINE IN THE MEASUREMENT OF GLOBAL INDEXES

S. Berveno¹, O. Berveno², V. Zlobin²

¹V.N. Karazin Kharkiv National University, Ukraine

²O.M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv, Ukraine

The current period of socio-economic development in Ukraine and the world is characterized by the exacerbation of the problems of inequality in its various forms in the global, regional and national perspectives.

Inequality between people, its manifestations, causes, trends are the subject of theoretical and applied research by scientists from various fields of knowledge - philosophy, sociology, economics, law, etc. Currently, various aspects of social, economic, gender inequality, etc. are being studied. Various aspects of socio-economic inequality are analyzed in the works of Ukrainian scientists, including: V. Adamyk, O. Berveno, N. Koval, V. Opalko, etc. But its essence and characteristics have not yet received a systematic disclosure, which actualizes research in this area of social relations.

The purpose of the article is to reveal the factors of socio-economic inequality in Ukraine, the directions of its reduction based on the analysis of the dynamics of global index indicators that characterize certain aspects of social development in the modern period.

The article substantiates the relevance and expediency of using global indices as an effective tool for analyzing the current state, forms and trends of socio-economic inequality. According to the indicators of the Global Social Progress Index, the Human Development Index, the Global Gender Gap Index and other global indices, the main factors of deepening socio-economic inequality in Ukraine in the current period are revealed and measures to reduce it are justified.

Socio-economic inequality is an integrative unity of economic and social inequalities, which necessitates the combination of its economic and social dimensions in the analysis process, which will allow substantiating its state, manifestations and trends in a certain period of time. Global indices, in particular the Global Social Progress Index and the Human Development Index, whose indicators cover a complex of economic and social characteristics of social development, should be recognized as effective research tools. Currently, socio-economic inequality in Ukraine is deepening, as evidenced by the downward dynamics of the indicated global indices. Measures are proposed to minimize socio-economic inequality in Ukraine.

Keywords: inequality, socio-economic inequality, global indices, factors and criteria of socio-economic inequality.